

УДК 655: 413:78 (477)

**«СПОГАДИ ІДЗИКОВСЬКИХ» ЯК ДЖЕРЕЛО
ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИДАВНИЧОЇ ФІРМИ
«ЛЕОН ІДЗИКОВСКИЙ»**

Наталія Косаняк

*канд. мистецтвознавства, науковий співробітник відділу наукового
опрацювання творів образотворчого та музичного мистецтва
Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів
ЛННБ України ім. В. Стефаника*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2820-4641>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2021-13\(29\)-19](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2021-13(29)-19)

Охарактеризовано документ мемуарного жанру “Pamiętniki Idzikowskich” («Спогади Ідзиковських») як джерело до історії книгарської та музично-видавничої справи в Україні другої половини XIX – першої чверті XX ст., присвячене історії видавничої фірми та діяльності чотирьох поколінь родини Ідзиковських у цій справі. Компанія, до якої входили видавництво, книжковий магазин, склад готової продукції, бібліотека, концертне бюро, книговидавнича школа, палітурня, друкарня, була одним із провідних культурних центрів, що надавав широкий спектр культурно-освітніх послуг. У «Спогадах Ідзиковських» подано цікаві факти тогочасного музичного життя Києва, пов’язані з діяльністю концертного бюро при нотному відділі фірми, а також контактів Владислава Ідзиковського з видатними композиторами. Для історії української музичної культури цінними є спогади про Миколу Лисенка.

Ключові слова: *Ідзиковський, мемуари, польська шляхта, музично-видавнича діяльність, видавничо-торговельне підприємство, нотно-музичні магазини, нотні видання.*

У сучасній історіографії простежується підвищена увага дослідників до джерел особового походження, зокрема мемуарної

літератури як історичного та біографічного джерела [10, с. 66–67]. Потужний читацький і дослідницький інтерес до мемуаристики доводить, що незалежно від часу створення спогади ніколи не втрачають своєї актуальності. Серед найбільш поширених підходів у дослідженні мемуаристики — інформаційний, який дає змогу проаналізувати мемуари як носій фактичної інформації — джерела про реальну дійсність минулого, зафіксовану в письмовій формі. Згідно з цим підходом, спогади належать до документальних, історичних свідчень. Водночас «незаперечним є факт визнання мемуарної літератури не лише як джерела фактичної інформації, а й важливого чинника культурно-історичного процесу, пам'ятки суспільно-політичної думки епохи створення» [10, с. 67].

У шляхетських спогадах, щоденниках, записках досліджуваного періоду міститься багато цікавої інформації про події та факти з історії Правобережної України [17]. Зокрема, в галузі музично-видавничої справи в Україні другої половини XIX – першої чверті XX ст. увагу привертає документ мемуарного жанру “Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858–1950]. Zebrał i opracował Jerzy Idzikowski. 1964” («Спогади Ідзиковських. Історія музично-видавничого закладу під фірмою Леона Ідзиковського [в Києві 1858–1950]») [25].

В Україні в умовах національно-культурного піднесення в другій половині XIX – на початку XX ст. музично-видавнича діяльність набуває значення соціального та культурного явища, стає важливим напрямом і водночас чинником розвитку національної музичної культури, впливає на формування громадської думки та музичні смаки широких суспільних верств.

Видавнича фірма «Леон Ідзиковський» — найвідоміша та найпотужніша інституція в Європі, яка впродовж майже століття відігравала величезну роль у культурному житті як Києва, так і всієї Російської імперії, а також міжвоєнної Польщі. Компанія, до якої входили видавництво, книжковий магазин, склад готової продукції, бібліотека, концертне бюро, книговидавнича школа, палітурня, друкарня, існувала впродовж 1858–1919 років у Києві, а від 1911 р. до 1964 р. — у Варшаві і була одним із провідних культурних центрів, що надавав широкий спектр культурно-освітніх послуг.

Огляд наукової літератури підтвердив значущість напрацьованих у галузі історії вітчизняної музичної культури та роль музично-видавничої справи в її інфраструктурі і водночас засвідчив відсутність узагальнювальної праці з історії фірми «Леон Ідзиковський», що зумовило потребу автора публікації проаналізувати це маловідоме мемуарне джерело.

Автори більшості наукових публікацій лише побіжно порушували окремі аспекти цієї теми. Так, О. Гуль [1], Л. Зеленська [2–4], І. Конюшенко [8], М. Рибаків [13], І. Савченко [15–16] у статтях подали загальну характеристику діяльності фірми, частково висвітлили історію створення та київський період її діяльності, роль у виданні й популяризації творів українських композиторів. Культурне життя поляків на Наддніпрянській Україні в 1864–1917 роках досліджують М. Коженювський [7] та І. Лісевич [9]. Діяльність фірми Ідзиковських частково вивчали польські науковці В. Віельгорський [31], Г. Лопенський [23], С. Ніцея [24], В. Радік [28], С. Старчевський [29]. Їхні розвідки доповнюють публікації енциклопедичного характеру, в яких подано важливий фактологічний матеріал [14; 18; 26; 27].

“Pamiętniki Idzikowskich” — не єдиний документ мемуарного характеру, присвячений діяльності фірми, зокрема київський період висвітлено у друкованих публікаціях Герсилії Ідзиковської [5], Владислава Ідзиковського [6], Мечислава Ідзиковського [20], Юрія Ідзиковського [19], а також у його рукописах “Ziemia naszych ojców. Szkice o dawnym Kijowie i działalności księgarni Idzikowskich” («Земля наших предків. Нариси про давній Київ і діяльність книгарні Ідзиковських») [22].

Документ “Pamiętniki Idzikowskich” надійшов до Бібліотеки Національного інституту імені Оссолінських у Вроцлаві 1965 р. від Юрія (Jerzy) Ідзиковського — правнука засновника фірми Леона Ідзиковського (по лінії батька Мечислава) [21; 25]. Цей машинописний текст польською мовою (обсяг — 154 аркуші) присвячений історії видавничої фірми та діяльності чотирьох поколінь родини Ідзиковських у цій справі. Тому текст документа поєднує в собі жанрові ознаки мемуарів та історичного дослідження.

Спогади подано від імені Юрія Ідзиковського, що підтверджує його підпис наприкінці документа й дата завершення машинопису:

«16.04.1964 р.». На основі власних спогадів і родинного архіву він систематизував матеріали за розділами, фактографічні дані — за хронологічним принципом. Мечислав Ідзиковський зазначив, що «Синові моєму Єжи [Юрію. — *Н. К.*] залишилось з праці: прадіда, прабабці, дідуся і батька*, лише книговидавнича та родинна традиція, спогади з дитинства, коли існувала до Варшавського повстання 1944 року (серпень-вересень) Книгарня і Склад нот під фірмою Леона Ідзиковського у Варшаві, в якій працювали мій дід та батько. Саме він [Юрій Ідзиковський. — *Н. К.*] збирав матеріали про працю предків та сімейні традиції. Це безперечно цінний внесок у матеріали для майбутньої історії польської культури»** [25, арк. 4].

Документ складається зі вступного слова (авторства М. Ідзиковського, арк. 1–4), п'яти розділів (1. Традиція ... говорить (1348–1865), арк. 6–10; 2. Заснування закладу Ідзиковського (1858–1920), арк. 13–72; 3. Варшавська філія (1911–1939), арк. 74–110; 4. За колючими дротами (1939–1944), арк. 111–136; 5. Роки 1945–1950, арк. 137–149) і додатка. У додатку — два листи Юрія Ідзиковського до Бібліотеки НІО (1967 р., арк. 150–151) і дві світлини: оригінальний фотопортрет Владислава Ідзиковського (1909) та інтер'єр читальної зали при Книгарні Ідзиковського (арк. 152–153) [25].

У вступному слові М. Ідзиковський розповів про родинну традицію у видавничій і книгарській справі впродовж чотирьох

* Ідзиковський Ян — дід Леона Ідзиковського, засновника книгарні у Києві; Вінцент Ідзиковський — батько Леона Ідзиковського; Ідзиковський Леон (1827–1865) 1858 р. заснував велику видавничу книгарню; опублікував понад 200 польських праць і багато перекладів; Герсилія, вдова Леона (1832–1917), 1873 р. заснувала у книгарні велику читальню та бібліотеку, вона також почала видавати ноти (до 1950 р. їх видано приблизно 7,5 тис.); у 1897–1918 роках компанією керував їхній син Владислав (1864–1944), перетворивши її на своєрідну фабрику (гуртова торгівля, палітурна майстерня, книгарні, концертне бюро, художній салон із галереєю, бібліотека на 173 000 томів); сини Владислава (Вацлав і Мечислав) 1921 р. перевезли фірму до Варшави, де її філія діяла з 1911 р.; книгарня та прокатний магазин (створений у 1932 р.) згорів у 1944 р.; один із братів, Мечислав (1898–1974), співзасновник (1934) Інституту Ф. Шопена (від 1950 р. — Університет Ф. Шопена), у 1945–1950 роках керував компанією “Skład Nut i Księgarnia-Antykwariat” у Варшаві.

** Тут і далі — переклад з польської автора статті.

покоління: «любов і повага до тих традицій осяювала померлих і продовжує надалі осяювати покоління живучі» [25, ark. 2]. Він з повагою згадує свого діда Леона Ідзиковського — засновника фірми: «Син краківської землі, із затишного і сонного Кракова відважився пов'язати себе, свою працю, родинне життя з неспокоїною Україною» [25, ark. 3]. 30-річним чоловіком він приїхав до далекого Києва на контракти і став там «...першим організатором польського слова на пограниччі в часах перед повстанням [1863 р. — *Н. К.*]» [25, ark. 3].

У першому розділі «Традиція ...говорить (1348–1865)» автор виводить родовід шляхетської польської родини Ідзиковських, від перших згадок в історичних документах із середини XIV ст., описує родинний герб і маєтки (зокрема в с. Крулево біля м. Плонська, Мазовецький повіт, Центральна Польща), покликаючись на геральдичні документи. За його словами: «[...] зі старого польського шляхетського роду походив засновник музично-видавничого закладу свого імені [...] в якому ніколи ніхто не асимілювався» [25, ark. 10]. Варто зазначити, що родинний архів Ідзиковських зберігається в Державному архіві у Варшаві, значну частину якого становлять біографічні матеріали, інформація про родину Наленч-Ідзиковських, опис герба, генеалогічне дерево, список сіл і маєтків, що належали родині, список журналів і відбитків із згадками про родину Ідзиковських тощо [32].

Другий розділ спогадів — найбільший за обсягом — присвячений 60-літньому періоду діяльності компанії «Леон Ідзиковський» у Києві та її представництв в інших містах. Це був період найбільшого розквіту фірми, яка від книгарні розвинулася в одну з найбільших компаній у Європі. З великим пієтетом автор спогадів описує короткий (помер у 38-річному віці від хвороби серця) 8-літній період життя і діяльності Леона Ідзиковського в Києві. Заснувавши там книгарню, Л. Ідзиковський від лютого 1859 р. до травня 1865 р. видав більше ста назв оригінальних творів художньої літератури польських авторів і стільки само перекладів переважно з французької літератури, шкільних підручників. Леон Ідзиковський умів заохотити авторів до публікації своїх творів, за що його шанували кийівські поляки: «Українські поляки сприйняли його тепло і доброзичливо, і, без упереджень та ревнощів, його

включили до польського суспільства, до “кресовців”. Там, у Києві, поляки гаряче підтримували одне одного в цьому морі іноземців різних національностей. Ця риса взаємної широкі доброти була і характерна для поляків, які народилися в Україні» [25, ark. 13–72].

Автор подає важливі для історії музичної культури факти з нотовидавничої діяльності фірми. Йдеться про Нотний відділ при книгарні, який у Києві 1873 р. ініціювала вдова Леона — Герсилія Ідзиковська та заснував Дан Будкевич (Dan Budkiewicz). Згодом його очолив Генрік Кригер (Henryk Krygier) [25, ark. 23]. Про обсяг і значення нотовидавничого доробку фірми свідчить той факт, що впродовж 77 років діяльності музичного відділу фірма випустила в світ 7 506 видань нот і книг на музичну тематику, що на 280 позицій більше, ніж відома варшавська фірма Гебетнера і Вольфа (Gebethner і Wolff) за 95 років [25, ark. 45]. Найбільше видано творів польських (Шопена, Огінського, Шимановської, Падеревського, Заремби, Завадського, Карловича, Ружицького), а також українських (М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, П. Сениці, О. Кошиця, П. Ніщинського, М. Леонтовича) композиторів. Фірма підтримувала ділові контакти із 70 західними партнерами (не враховуючи польських і російських): Durand et Fils (Париж), Litolf (Лейпциг), Grr. Ricordi (Мілан), Universal Edition (Відень). Компанія мала представництво найбільшого тоді російського видавця Петра Юргенсона в Москві, Варшаві, Києві та на півдні Росії [25, ark. 27]. У 1931 р. три видавничі компанії — Леон Ідзиковський (1858), Гебетнер і Вольф (1857) і С. Аркт (1836) — приєдналися до PWP (Представники польських видавництв) в Америці. Крім нотовидавництва, Владислав Ідзиковський 1897 р. заснував і провадив найбільшу на теренах Росії книжкову гуртівню “Komis Hurt”, яка постачала всі книгарні в російській державі та численні книгарні в Польщі.

У цьому розділі подано цікаві факти тогочасного музичного життя Києва, пов’язані з діяльністю концертного бюро при нотному відділі фірми (керували Чеслав та Марія (з Ідзиковських, сестра Владислава) Ящевські). Концертне бюро організовувало концерти відомих польських, російських і зарубіжних артистів (Марцеліна Сембріх-Коханська (Sembrich-Kochańska), Сергій Рахманінов, Адам Дідур (Adam Didur), Маттіа Баттістіні (Mattia Battistini),

Федір Шаляпін, Антон Рубінштейн, Євген д'Альберт (d'Albert), Юзеф Гофман (Józef Hofman), Кубелік (Kubelik), Слівінський (Sliwiński) та ін.) не тільки в Києві, а й у містах Росії.

Цікавими є факти контактів Владислава Ідзиковського з видатними тогочасними композиторами. Наприклад, частим гостем Владислава Ідзиковського в Києві був корифей світової музики Петро Чайковський. У листі від 29 грудня 1891 р. він повідомляв: «... В Києві я позичив у Ідзиковського 200 рублів» [25, ark. 32]. Спогади передають враження 5-річного хлопчика Мечислава Ідзиковського від гри відомого піаніста і композитора І. Падеревського: «Рано мене збудила мати. Я почув крізь стіни звуки фортепіано. Мати сказала: “Грає Падеревський”... Київ вирував від концертів Падеревського ... Моїй тіточній сестрі подарував книжку з присвятою, яка закінчувалась словами: “щоб не забувала своєї рідної мови”» [25, ark. 34]. У цьому самому розділі автор описав святкування 50-ліття заснування фірми «Леон Ідзиковський», що відбулось 28 грудня 1908 р. [25, ark. 45–47].

Для історії української музичної культури цінними є спогади про Миколу Лисенка [25, ark. 26], пов'язані з виданням його творів, враженнями від концертів із виконанням його творів, зокрема про київські (2.11.1897 р., 8.02.1898 р. та 12.12. 1903 р.). Рецензії на них було вміщено в петербурзькій газеті “Край”, а окремі фрагменти про концерт 2.11.1897 р. наведено в архівному тексті: «Великий успіх мав концерт п. Миколи Лисенка, відомого мало-руського композитора. Натовп зібрався в колонному залі клубу, щоби послухати чудових мелодій, основаних на народних темах і виконаних мішаним хором, а також п. Олександровською... Заслуженому композиторові віддано гучні овації» [25, ark. 26]. Відомо, що фірма «Леон Ідзиковський» опублікувала майже всі музичні твори М. Лисенка, попередньо викупивши права на видання у київського видавця Болеслава Корейва [12], а про його «Збірники обробок народних пісень» сказано, що «можна знайти його пісні, улюблені і всіма співані в кожному домі у нас, видані фірмою Л. Ідзиковського» [25, ark. 35]. Згадано також, що у компанії Л. Ідзиковського твори М. Лисенка й авторські права на їхнє видання викупив митрополит Андрей Шептицький 1937 р. [11]. Музикознавиця О. Мартиненко дослідила, що в 1933 р. Владислав Ідзиковський

листовно звернувся до митрополита з пропозицією закупити автографи та авторські права на видання понад 660 творів українських композиторів К. Стеценка, Я. Степового, П. Сениці та ін., зокрема 350 творів М. Лисенка. Ця угода була укладена 1937 р., і нотні матеріали надійшли до колишньої бібліотеки «Студіону», а згодом — до бібліотеки НТШ.

У третьому розділі спогадів висвітлено діяльність варшавської філії фірми під керівництвом Вацлава Ідзиковського, відтак його сина Мечислава від 1911 р. до початку Другої світової війни. Відзначено, що до 1938 р. компанія збільшила обсяги нотних видань до 7 410 позицій. Увагу зосереджено на діяльності Мечислава Ідзиковського, автора і редактора численних статей і праць про Ф. Шопена, ініціатора і співзасновника Інституту Ф. Шопена у Варшаві (1934), та на видавничому проєкті повного зібрання творів Ф. Шопена за редакцією І. Падеревського, здійсненню якого завадила Друга світова війна [25, ark. 95].

У четвертому розділі з промовистою назвою «За колючими дровами» трагічні воєнні події описано з болем і гіркотою. Мечислав Ідзиковський, керуючи в умовах німецької окупації фірмою у Варшаві, конспіративно видав іконографічну антологію портретів Ф. Шопена переважно з власної колекції (1944 р.). Гнітюче враження справляють спогади про смерть Владислава Ідзиковського та руйнацію в час варшавського повстання в серпні 1944 р. всіх приміщень і майна видавництва. Мечислав Ідзиковський зазнав переслідувань гітлерівців через співпрацю з І. Падеревським, твори якого були заборонені. У спогадах описано нищення матеріалів Падеревського, пов'язаних із редагуванням творів Шопена. Всупереч цьому Мечислав Ідзиковський зумів зберегти матеріали і передати їх після війни відновленому в 1950 р. Інституту Ф. Шопена у Варшаві [25, ark. 115]. Варто зауважити, що на основі цих матеріалів і власних спогадів Мечислав Ідзиковський в останнє десятиліття свого життя написав працю про діяльність Інституту, рукопис якої зберігається в Національному інституті ім. Оссолінських у Вроцлаві [30].

П'ятий розділ документа присвячений повоєнним поневірянням родини Ідзиковських польськими містечками в пошуках освіти й праці. Повернувшись 1945 р. до Варшави, на місці старої

будівлі фірми Мечислав Ідзиковський частково відновив родинну традицію, відкривши склад нот і книгарню-антикваріат (Skład Nut i Księgarnia-Antykwariat), які існували до 1950 р.

На двох аркушах перелічено посади і заходи, які займав і до яких був залучений Мечислав Ідзиковський у повоєнне двадцятиліття: секретар, згодом — директор у відновленому Інституті Ф. Шопена (1945–1955); від 1946 р. — член Головної управи Товариства польських книгарів (Związku Księgarzy Polskich); член правління Варшавського музичного товариства; член президії 5-го Міжнародного конкурсу ім. Шопена і т. д. [25, ark. 148–149].

Підсумовуючи, підкреслимо важливість документа “Pamiętniki Idzikowskich” як історичного джерела для узагальнення величезного досвіду та доробку представників чотирьох поколінь родини Ідзиковських для польської та української культури другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст. Українська фірма, одна з найпотужніших у Європі приватних нотовидавничих структур, володіла нотним видавництвом, найбільшим музичним магазином та багатою бібліотекою. Продукування і розповсюдження прикладних і концертних творів українських композиторів свідчать про виконання високих національних завдань, спрямованих на створення професійної композиторської та виконавської школи в Україні.

1. Гуль О. М. Діяльність фірми «Леон Ідзиковський» (книготоргівля, книго-та нотовидання, приватна публічна бібліотека). *Рукописна та книжкова спадщина України*. Київ, 2016. Вип. 20. С. 391–400.
2. Зеленська Л. До історії київських музичних видавництв Л. Ідзиковського та Б. Корейва (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ, 2000. № 4. С. 57–61.
3. Зеленська Л. Музично-видавнича справа та книгорозповсюдження в Києві (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). *Наукові записки : збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова* / уклад.: В. П. Дмитренко, О. Л. Макаренко. Київ, 2001. Вип. 39. С. 211–223.
4. Зеленська Л. Розвиток музично-видавничої справи у Києві (друга половина ХІХ ст.). *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія «Історія» : зб. наук. праць. Київ, 2000. № 2. С. 28–37.

5. Идзиковская Г. И. 50-летие музыкальной фирмы «Леон Идзиковский» в Киеве. *Русская музыкальная газета* (Санкт-Петербург). 1908. № 51–52. С. 1183–1186 (подано за старим правописом в оригіналі).
6. Ідзіковський В. Польський видавець про М. Лисенка. *М. В. Лисенко у спогадах сучасників* / упоряд. О. Лисенко ; ред. та комент. Р. Пилипчака. Київ : Муз. Україна, 1968. С. 673–675.
7. Коженювський М. За Золотими ворітьми. Суспільно-культурна діяльність поляків у Києві в 1905–1920 роках. Київ : Дух і Літера, 2015. 664 с.
8. Конюшенко І. В. Історія нотодрукування в Україні та етапи його поширення. *Журналістика. Лінгвістика. Дидактика* : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава, 2010. С. 96–102.
9. Лісевич І. Т. Духовно спраглі (Духовне життя польської національної меншини на Наддніпрянській Україні в 1864–1917 рр.). Київ, 1997. 240 с.
10. Любовець Н. І. Вивчення мемуарів як історичного та біографічного джерела: до історіографії проблеми. *Українська біографістика = Biographistica Ucrainica* : зб. наук. праць / відп. ред.: В. С. Чишко, В. І. Попик ; НАН України, Ін-т біографічних досліджень. Київ, 2010. Вип. 7. С. 66–104. URL: <http://biography.nbu.gov.ua/data/vidannya/7/JRN/pdf/7.pdf>.
11. Мартиненко О. До історії музичної спадщини Миколи Лисенка (Владислав Ідзіковський і Андрій Шептицький). *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Львів, 1993. Т. 226 : Праці музикознавчої комісії. С. 265–268.
12. Осадця О. П. Прижиттєві видання творів М. В. Лисенка. *З історії книги та бібліографії* : зб. наук. праць / АН УРСР, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка. Київ : Наук. думка, 1990. С. 36–52.
13. Рибаків М. О. Хрещатик відомий і невідомий : краєзнавчі нариси. Київ : Кий, 2003. 504 с.
14. Рубльов О. С. Ідзиковські. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ, 2011. Т. 11 : Зор–Как. С. 208–209.
15. Савченко І. Видавнича фірма «Леон Ідзіковський» (до 150-річчя заснування). *Бібліотечний вісник*. 2009. Вип. 3. С. 49–58.
16. Савченко І. Леон Ідзіковський — людина, громадянин, видавець. *Київська старовина*. Київ, 2009. Вип. 3. С. 159–171.
17. Фицик І. Д. Мемуари польської шляхти як джерела суспільно-політичного та релігійного життя Правобережної України другої половини XVIII – першої половини XIX століття. *Чорноморський літопис*. 2014. Вип. 10. С. 142–149.
18. Idzikowscy, rodzina księgarzy i nakładców. URL: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Idzikowscy;3913900.html> (дата звернення: 29.06.2021).

19. Idzikowski J. Wspomnienia o firmie Idzikowski. *Księgarz* (Warszawa). 1959. N 13/14, 17/18.
20. Idzikowski M. Z gawęd o starym bibularzu. *Przegląd Księgarski*. 1946. N 4.
21. Inwentarz rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1984. T. 9 : Rękopisy 15321–15680 (Pamiętniki) / oprac. i przygot. do druku Łucja Częściak, E. Galos, L. Górecki i in....; pod red. Krystyny Korzon. 420 s.
22. “Jerzy Idzikowski [Bodniak — псевд.]. Ziemia naszych ojców” : szkice o dawnym Kijowie i działalności księgarni Idzikowskich. 1962–1964 // ZNiO. Dział rękopisów. 15559/II. 37 ark.
23. Lopiński H. Księgarstwo polskie na Rusi. Leon Idzikowski w Kijowie. *Przegląd Księgarski*. 1936. N 6, 8, 9, 12.
24. Nicieja S.-S. “Polski Kijów” i jego zagłada w latach 1918–1920 w świetle wspomnień kijowian. *Przegląd Wschodni*. 1992/93. T. 2. Zesz. 4 (8).
25. “Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858–1950] / zebrał i opracował Jerzy Idzikowski. 1964” // ZNiO. Dział rękopisów. 15323/II. 154 ark.
26. Pfeiffer H. Idzikowski Leon. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław, 1962. T. X/1. Z. 44. S. 139.
27. Pfeiffer H. Idzikowski Władysław. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław, 1962. T. X/1. Z. 44. S. 141–142.
28. Radik W. Leon Idzikowski — księgarz i wydawca. *Kurier Galicyjski*. 2012. 29.06 – 16.07 (N 12 (160)). URL:<http://wspolnotapolska.home.pl/swp3/wydarzenia/leon-idzikowski-ksiegarz-i-wydawca> (дата звернення: 29.06.2021).
29. Starczewski S. Leon Idzikowski. *Tygodnik Ilustrowany*. 1899. N 13. S. 100.
30. “30 lat Instytutu Fryderyka Chopina [obecnie Towarzystwa im. F. Chopina w Warszawie] 1934–1964. Dokumenty, materiały i wyjątki pamiętnika / zebrał i opracował Mieczysław Idzikowski, członek, inicjator i założyciel stowarzyszenia IFC, sekretarz Zarządu w latach 1934–1955”. 1963–1976 // ZNiO. Dział rękopisów. 15057/II. T. 1–2. III, 107. 234 ark.
31. Wielhorski W. Firma “Leon Idzikowski” w Kijowie. *Pamiętnik Kijowski*. Londón, 1963. T. 2.
32. Zbiór Idzikowskich. *Archiwum Państwowe w Warszawie*. Sygn. 71/1261/0/1-21. URL: <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/ru/zespol/-/zespol/97547> (дата звернення: 29.06.2021).

References

1. Hul, O. M. (2016). Diialnist firmy “Leon Idzikovskyi” (knyhotorhivlia, knyhoty notovydannia, pryvatna publiczna biblioteka) [The activity of Leon Idzikovsky firm (book sales, book and music publishing, private public library)].

- Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*. Kyiv, 20, pp. 391–400. [in Ukr.].
2. Zelenska, L. (2000). Do istorii kyivskykh muzychnykh vydavnytstv L. Idzykovskoho ta B. Koreiva (druha polovyna XIX – pochatok XX st.) [To the history of the musical publishings houses of L. Idzykovski and B. Koreiva (second half of XIX – beginning of XX century)]. *Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*. Kyiv, 4, pp. 57–61. [in Ukr.].
 3. Zelenska, L. (2001). Dmytrenko, V. P. & Makarenko, O. L. (comp.). Muzychno-vydavnycha sprava ta knyhorozpovsiudzhennia v Kyievi (druha polovyna XIX – pochatok XX st.) [Musical and publishing industry and distribution in Kyiv (second half of XIX – beginning of the XX century)]. *Naukovi zapysky: zbirnyk naukovykh statei Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Kyiv, 39, pp. 211–223. [in Ukr.].
 4. Zelenska, L. (2000). Rozvytok muzychno-vydavnychoi spravy u Kyievi (druha polovyna XIX st.) [Development of the musical and publishing industry in Kyiv (second half of XIX century)]. *Visnyk Kyivckoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*. Seriiia “Istoriia”: zb. nauk. prats. Kyiv, 2, pp. 28–37. [in Ukr.].
 5. Ydzykovskaia, H. Y. (1908, 51–52). 50-lete muzykalnoi firmy “Leon Ydzykovskiy” v Kyeve [50th anniversary of the musical firm “Leon Ydzykovskiy” in Kyiv]. *Russkaia muzykalnaia hazeta* (Sankt-Peterburh), pp. 1183–1186 (podano za starym pravopysom v oryhinali). [in Rus.].
 6. Idzykovskiy, V. (1968), Lysenko O. (comp.), Pylypchuka R. (ed.). Polskiy vydavets pro M. Lysenka [Polish publisher about M. Lysenko]. *M. V. Lysenko u spohadakh suchasnykh*. Kyiv : Muz. Ukraina, pp. 673–675. [in Ukr.].
 7. Kozhenovskiy, M. (2015). *Za Zolotymy voritmy*. Suspilno-kulturna diialnist poliakiu u Kyievi v 1905–1920 rokakh [Behind the Golden Gates. Polish socio-political activity in Kyiv during 1905–1920’s]. Kyiv : DUKh i Litera, 664 p. [in Ukr.].
 8. Koniushenko, I. V. (2010). Istoriia notodrukuvannia v Ukraini ta etapy yoho poshyrennia [History of the music notes publishing in Ukraine and staging of its distributing]. *Zhurnalistyka. Linhvistyka. Dydaktyka* : zb. nauk. pr. Vseukr. nauk.-prakt. konf. Poltava, pp. 96–102. [in Ukr.].
 9. Lisevych, I. T. (1997). *Dukhovno sprahli* (Dukhovne zhyttia polskoi natsionalnoi menshyny na Naddniprianskii Ukraini v 1864–1917 rr.) [Mentally thirsting (Mental life of the Polish national minority in the Dnieper Ukraine during 1864–1917’s)]. Kyiv, 240 p. [in Ukr.].
 10. Liubovets, N. I. (2010), Chyshko, V. S. & Popyk, V. I. Vychennia memuariv yak istorychnoho ta biohrafichnoho dzherela: do istoriohrafii problemy

[Study of memoirs as historic and biographic source in the national and Russian historiography]. *Ukrainska biohrafistyka* = Biographistica Ukrainica : zb. nauk. prats. NAN Ukrainy, In-t biohrafichnykh doslidzhen. Kyiv, 7. pp. 66–104. Retrieved from <http://biography.nbuv.gov.ua/data/vidannya/7/JRN/pdf/7.pdf>. [in Ukr.].

11. Martynenko, O. (1993). Do istorii muzychnoi spadshchyny Mykoly Lysenka (Vladyslav Idzikovskyi i Andrii Sheptytskyi) [To the history of the musical heritage of Mykola Lysenko (Vladyslav Idzikovskyi i Andrii Sheptytskyi)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*. Lviv, 226 : Pratsi muzykovedchoi komisii, pp. 265–268. [in Ukr.].
12. Osadtsia, O. P. (1990). Pryzhyttievi vydannia tvoriv M. V. Lysenka [Published works of M. V. Lysenko in his lifetime]. *Z istorii knyhy ta bibliohrafi* : zb. nauk. prats. AN URSSR, Lviv. nauk. b-ka im. V. Stefanyka. Kyiv : Nauk. dumka, pp. 36–52. [in Ukr.].
13. Rybakov, M. O. (2003). *Khreshchatyk vidomyi i nevidomyi* : kraieznavchi narysy [Khreshchatyk known and unknown : regional studies]. Kyiv : Kyi, 504 p. [in Ukr.].
14. Rublov, O. S. (2011). Idzykovski. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. Kyiv, 11 : Zor–Kak. pp. 208–209. [in Ukr.].
15. Savchenko, I. (2009). Vydavnycha firma “Leon Idzikovskyi” (do 150-richchia zasnuvannia) [Publishing firm “Leon Idzikovskyi” (to the 150th anniversary from the founding)]. *Bibliotechnyi visnyk*, 3. pp. 49–58. [in Ukr.].
16. Savchenko, I. (2009). Leon Idzikovskyi — liudyna, hromadianyn, vydavets [Leon Idzikovskyi — a person, citizen and publisher]. *Kyivska starovyna*. Kyiv, 3, pp. 159–171. [in Ukr.].
17. Fytsyk, I. D. (2014). Memuary polskoi shliakhty yak dzhherela suspilnopolitychnoho ta relihiinoho zhyttia Pravoberezhnoi Ukrainy druhoi polovyny XVIII – pershoi polovyny XIX stolittia [Memoirs of Polish nobility as sources in history of right-bank Ukraine of the second half of 18th – early 19th century]. *Chornomorskyi litopys*, 10, pp. 142–149. [in Ukr.].
18. *Idzikowscy, rodzina księgarzy i nakładców* [Idzikowscy, a family of booksellers and publishers]. Retrieved from <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Idzikowscy;3913900.html>. [in Pol.].
19. Idzikowski, J. (1959, 13/14, 17/18). Wspomnienia o firmie Idzikowski [Memories about Idzikowski firm]. *Księgarz* (Warszawa). [in Pol.].
20. Idzikowski, M. (1946). Z gawęd o starym bibularzu [From the tales of the old blotter]. *Przegląd Księgarski*, 4. [in Pol.].
21. Częściak, Łucja, Galos, E. & Górecki, L. et al., Korzon Krystyny (ed). (1984). Inwentarz rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich

- we Wrocławiu [Inventory of manuscripts of the Library of Ossolineum in Wrocław]. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 9 : Rękopisy 15321–15680 (Pamiętniki), 420 p. [in Pol.].
22. “Jerzy Idzikowski [Bodniak – pseud.]. Ziemia naszych ojców”: szkice o dawnym Kijowie i działalności księgarń Idzikowskich. 1962–1964 [“Jerzy Idzikowski [Bodniak – pseud.] Our fathers’ land: sketch about old Kyiv and activity of the Idzikowski bookstore]. *ZNiO. Dział rękopisów*. 15559/II. 37 fol. [in Pol.].
 23. Lopiński, H. (1936). Księgarstwo polskie na Rusi. Leon Idzikowski w Kijowie [Polish bookselling in Kyivan Rus. Leon Idzikowski in Kyiv]. *Przegląd Księgarski*, 6, 8, 9, 12. [in Pol.].
 24. Nicieja, S.-S. (1992/93). “Polski Kijów” i jego zagłada w latach 1918–1920 w świetle wspomnień kijowian [“Polski Kijów” and its destruction during 1918–1920’s in the memories of Kyivans]. *Przegląd Wschodni*, 2, 4 (8). [in Pol.].
 25. “Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858–1950], zebrał i opracował Jerzy Idzikowski. 1964” [Memories of Idzikowski. The history of the publishing and music institution under the name of Leon Idzikowski [in Kyiv during 1858–1950’s] collected and developed Jerzy Idzikowski. 1964]. *ZNiO. Dział rękopisów*. 15323/II. 154 fol. [in Pol.].
 26. Pfeiffer, H. (1962). Idzikowski Leon. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław, X/1, 44. p. 139. [in Pol.].
 27. Pfeiffer, H. (1962). Idzikowski Władysław. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław, X/1, 44. pp. 141–142. [in Pol.].
 28. Radik, W. (2012, 12 (160), June 29, July 16). Leon Idzikowski — księgarz i wydawca [Leon Idzikowski — a bookseller and publisher]. *Kurier Galicyjski*. Retrieved from <http://wspolnotapolska.home.pl/swp3/wydarzenia/leon-idzikowski-ksiegarz-i-wydawca>. [in Pol.].
 29. Starczewski, S. (1899). Leon Idzikowski. *Tygodnik Ilustrowany*, 13. p. 100. [in Pol.].
 30. “30 lat Instytutu Fryderyka Chopina [obecnie Towarzystwa im. F. Chopina w Warszawie] 1934–1964. Dokumenty, materiały i wyjątki pamiętnika, zebrał i opracował Mieczysław Idzikowski, członek, inicjator i założyciel stowarzyszenia IFC, sekretarz Zarządu w latach 1934–1955” [30 years of the Institute of Fryderyk Chopin [nowadays — F. Chopin Society in Warsaw] 1934–1964. Documents, diary materials and excerpts, collected and developed by Mieczysław Idzikowski, member, initiator and founder of the association IFC, secretary of the management during 1934–1955]. 1963–1976 // *ZNiO. Dział rękopisów*. 15057/II, 1-2. III, 107; 234 fol. [in Pol.].

31. Wielhorski, W. (1963). Firma “Leon Idzikowski” w Kijowie [Firm “Leon Idzikowski” in Kyiv]. *Pamiętnik Kijowski*. Londón, 2. [in Pol.].
32. Zbiór Idzikowskich [Collection of Idzikowski]. *Archiwum Państwowe w Warszawie*. Sygn. 71/1261/0/1-21. Retrieved from <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/ru/zespol/-/zespol/97547>. [in Pol.].

Nataliia Kosaniak, Candidate of Art Studies, Researcher of the Research Institute for Art Library Resources, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

“Memories of the Idzykowski” as a source in the study of the publishing house “Leon Idzykowski”

A description of the document of the memoir genre “Pamiętniki Idzikowskich” (Memoirs of the Idzikowskis) as a source for the history of book and music publishing in Ukraine in the second half of the XIX – first quarter of the XX century, dedicated to the history of the publishing company and the activities of four generations of members of the Idzykowski family in this matter is characterized. The text of the document combines genre features of memoirs and historical research. The compiler Yuriy Idzykovsky systematized the materials by sections, factual material — by chronological principle on the basis of his own memoirs, materials of the family archive. Leon Idzykovsky Publishing House is the most famous and powerful institution, which for almost a century played a major role in the cultural life of both Kyiv and the entire Russian Empire, as well as interwar Poland. The firm included a publishing house, a bookstore, a finished goods warehouse, a library, a concert office, a book publishing school, a bookbinding house, a printing house, and was one of the leading cultural centers, covering a wide range of cultural and educational services.

Keywords: Idzikowski, memoirs, Polish nobility, music publishing activity, publishing trade enterprise, music shops, music publications.